

Kazimiera WINIARSKA*

 <https://orcid.org/0000-0002-6189-1156>

WYTYCZNE W SPRAWIE FUNKCJONOWANIA AUDYTU WEWNĘTRZNEGO W POLSCE

(Streszczenie)

Audyt wewnętrzny funkcjonuje na świecie od kilku wieków, ale w Polsce został wprowadzony ustawowo w sektorze finansów publicznych w 2002 r. W pozostałych sektorach obowiązują regulacje prawne ograniczające się do wybranych aspektów funkcjonowania audytu wewnętrznego. Celem opracowania jest prezentacja zakresu regulacji prawnych audytu wewnętrznego w Polsce w przekroju następujących typów jednostek:

- jednostki sektora finansów publicznych,
- jednostki zainteresowania publicznego,
- spółki giełdowe,
- banki.

Badaniem objęto przepisy prawne regulujące zakres audytu wewnętrznego. Z zaprezentowanych regulacji wynika, że najpełniej w formie ustawy, rozporządzeń i komunikatów jest uregulowany sektor finansów publicznych, procedury audytowe dla banków są opisane w Rekomendacji H, a jednostki zainteresowania publicznego i spółki giełdowe posiadają wytyczne w sprawie komitetów audytu.

Słowa kluczowe: audyt wewnętrzny; komitet audytu; procedury audytu

Klasyfikacja JEL: H83, G28

1. Wstęp

W dobie globalizacji życia gospodarczego i związanym z tym skomplikowanym procesem podejmowania decyzji, menedżerowie potrzebują doradców, którzy ocenią funkcjonowanie organizacji i doradzą w procesach prywatyzacji, komputeryzacji, doborze personelu, poszukiwaniu nowych źródeł finansowania

* Prof. zw., dr hab., Uniwersytet Szczeciński, Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, Instytut Rachunkowości, Katedra Sprawozdawczości Finansowej i Audytu; e-mail: kr234@wneiz.pl

itp. Oczekiwano tego od controlerów, rachunkowców zarządzających, a obecnie tę misję przypisano audytorom wewnętrznym.

Audyty wewnętrzny jest pojęciem znanym na całym świecie. Od czasu powołania w 1942 r. Instytutu Audytu Wewnętrznego (IIA) w Stanach Zjednoczonych opracowano Standardy Profesjonalnej Praktyki Audytu Wewnętrznego, które są podstawą opracowań krajowych. IIA publikuje książki i czasopisma z zakresu audytu wewnętrznego, a ponadto nadzoruje egzaminy na audytora wewnętrznego i wydawanie certyfikatów na całym świecie.

Standardy IIA dotyczą wszystkich sektorów działalności na wszystkich kontynentach. Niektóre kraje opracowały krajowe standardy audytu wewnętrznego na wzór standardów międzynarodowych. Polska początkowo również opracowała standardy krajowe, ale po kilku latach przyjęła standardy międzynarodowe jako obowiązujące. Nadzór nad audytem wewnętrznym w Polsce sprawuje Ministerstwo Finansów (Departament Polityki Wydatkowej).

Przystępując do Unii Europejskiej, Polska zobowiązała się do wprowadzenia audytu wewnętrznego celem nadzorowania wydatkowania środków unijnych. Zdecydowano, że audyt wewnętrzny będzie wprowadzony ustawą o finansach publicznych i będzie obowiązywał jednostki sektora finansów publicznych. Do ustawy o finansach publicznych opracowano rozporządzenia wykonawcze dotyczące audytu.

Ograniczenie obowiązku stosowania audytu wewnętrznego do jednostek sektora finansów publicznych i rozporządzeń oraz komunikatów Ministra Finansów nie wykluczyło w praktyce funkcjonowania audytu wewnętrznego w bankach, spółkach giełdowych i korporacjach międzynarodowych. W efekcie w Polsce istnieją obszerne regulacje audytu wewnętrznego w sektorze finansów publicznych i wybranych aspektów zakresu audytu wewnętrznego, przykładowo komitetów audytu. Nie znaczy to jednak, że zadania komitetów audytu w różnych obszarach funkcjonowania jednostek są ujednolicone. Przykłady rozbieżności w funkcjonowaniu komitetów audytu w sektorze finansów publicznych i jednostek zainteresowania publicznego zaprezentowali E.I. Szczepankiewicz i M. Dudek¹.

Audyty wewnętrzny w bankach jest skonstruowany na bazie Rekomendacji H opublikowanej uchwałą Komisji Nadzoru Finansowego.

¹ E.I. Szczepankiewicz, M. Dudek, *Organizacja i zadania komitetów audytu w sektorze finansów publicznych i w jednostkach zainteresowania publicznego*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 621 *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia* nr 39, Szczecin 2010.

Audyt wewnętrzny w spółach giełdowych jest regulowany dobrymi praktykami ładu korporacyjnego (*corporate governance*).

Korporacje międzynarodowe tworzą przepisy wykonawcze dla jednostek im podległych na bazie międzynarodowych standardów profesjonalnej praktyki audytu wewnętrznego.

Celem artykułu jest zaprezentowanie opublikowanych wytycznych wdrożenia audytu wewnętrznego w jednostkach. Zakres tych wytycznych jest bardzo różnorodny. Zakładając, że jednostki wykonują tylko obowiązki nałożone przepisami prawa, wskazane byłoby ujednoczenie tych wytycznych dla wszystkich branż w formie ustawy².

W artykule wykorzystano metodę studiów literaturowych oraz interpretacji regulacji prawnych. Dokonano obserwacji ewolucji audytu wewnętrznego na tle rosnących potrzeb oceny efektywności wydatków. Do opracowania artykułu wykorzystano analizę literatury i regulacji prawnych oraz metodę dedukcji i wnioskowania. Analiza literatury przedmiotu wykazała lukę w zakresie badań nad funkcjonowaniem audytu wewnętrznego w Polsce i rozbieżności w interpretacji wydawałoby się podobnych pojęć. Istnieje potrzeba przeprowadzenia badań nad funkcjonowaniem audytu wewnętrznego w Europie i na świecie celem opracowania ujednoczonych wytycznych dla różnych sektorów w sprawie funkcjonowania audytu wewnętrznego, bazujących na międzynarodowych standardach profesjonalnej praktyki audytu wewnętrznego.

Uregulowania prawne audytu wewnętrznego w Polsce są zależne od typu działalności jednostki. W artykule poddano analizie następujące typy jednostek:

- jednostki sektora finansów publicznych,
- jednostki zainteresowania publicznego,
- spółki giełdowe,
- banki.

2. Jednostki sektora finansów publicznych

Jednostki sektora finansów publicznych posiadają najszersze uregulowania prawne w zakresie audytu wewnętrznego. Podstawowym źródłem prawnym jest ustawa o finansach publicznych³, do której wydano rozporządzenia wykonaw-

² K. Winiarska, *Audyt wewnętrzny. Teoria i zastosowanie. Wydanie zaktualizowane*, Difin, Warszawa 2019, s. 106.

³ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. z 2017 r., poz. 2077 ze zm.).

cze w zakresie informacji o pracy i wynikach audytu⁴ oraz w sprawie komitetu audytu⁵. Wydano także komunikaty w sprawie standardów audytu wewnętrznego⁶ i wzoru informacji o realizacji zadań z zakresu audytu⁷.

W artykule zrezygnowano z podawania treści tych rozporządzeń, ponieważ są one stosowane od wielu lat i wielokrotnie interpretowane. Większość publikacji na temat audytu wewnętrznego w Polsce już w tytule wskazuje, że dotyczy to sektora finansów publicznych, przykładowo:

- T. Kiziukiewicz (red.), *Zasady audytu wewnętrznego w sektorze finansów publicznych*, Difin, Warszawa 2012;
- A. Kostur (red.), *Metody i procedury audytu wewnętrznego w jednostkach sektora finansów publicznych*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Katowice 2007;
- E.I. Szczepankiewicz, M. Dudek, *Organizacja i zadania komitetów audytu w sektorze finansów publicznych i w jednostkach zainteresowania publicznego*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 621 Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia nr 30, Szczecin 2010;
- J. Przybylska (red.), *Audyt wewnętrzny w sektorze publicznym*, CeDeWu, Warszawa 2010.

3. Jednostki zainteresowania publicznego

Jednostki zainteresowania publicznego zostały zdefiniowane w ustawie o biegłych rewidentach, firmach audytorskich i nadzorze publicznym.

Jednostkami zainteresowania publicznego są jednostki, o których mowa w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady nr 537/2014 z dnia 16 kwietnia 2014 r. w sprawie szczegółowych wytycznych dotyczących ustawowych badań sprawozdań finansowych jednostek zainteresowania publicznego⁸. Takimi jednostkami są:

⁴ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 4 września 2015 r. w sprawie audytu wewnętrznego oraz informacji o pracy i wynikach tego audytu (Dz.U. z 2015 r., poz. 1480 ze zm.).

⁵ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 28 grudnia 2016 r. w sprawie komitetu audytu (Dz.U. z 2016 r., poz. 2049).

⁶ Komunikat Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 12 grudnia 2016 r. w sprawie standardów audytu wewnętrznego dla jednostek sektora finansów publicznych (Dz. Urz. Min. Roz. i Fin. poz. 28).

⁷ Komunikat Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 7 listopada 2017 r. w sprawie wzoru informacji o realizacji zadań z zakresu audytu wewnętrznego (Dz. Urz. Min. Roz. i Fin. poz. 220).

⁸ Ustawa z dnia 11 maja 2017 r. o biegłych rewidentach, firmach audytorskich oraz nadzorze publicznym (Dz.U. z 2017 r., poz. 1089 ze zm.).

- emitenci papierów wartościowych,
- banki krajowe, oddziały instytucji kredytowych i oddziały banków zagranicznych,
- zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji,
- instytucje pieniądza elektronicznego i krajowe instytucje płatnicze,
- otwarte fundusze emerytalne,
- fundusze inwestycyjne otwarte,
- towarzystwa funduszy inwestycyjnych zarządzających aktywami o wartości nie mniejszej niż 10 000 000 000 zł,
- podmioty prowadzące działalność maklerską,
- spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe.

W ustawie odniesiono się do audytu wewnętrznego, interpretując w rozdziale 8 pojęcie i zadania komitetu audytu.

Członkowie komitetu audytu są powoływani przez radę nadzorczą lub inny organ nadzorczy lub kontrolny spośród członków tego organu. W skład komitetu audytu wchodzi przynajmniej 3 członków. Co najmniej jeden członek komitetu audytu posiada wiedzę i umiejętności w zakresie rachunkowości lub badania sprawozdań finansowych. Większość członków komitetu audytu, w tym jego przewodniczący, jest niezależna od danej jednostki. Członkowie audytu powinni posiadać wiedzę i umiejętności z zakresu branży, w której działa jednostka zainteresowania publicznego.

W ustawie bardzo szczegółowo wyznaczono zadania komitetu audytu. Do jego zadań należą w szczególności:

- monitorowanie sprawozdawczości finansowej, systemów kontroli wewnętrznej i systemów zarządzania ryzykiem audytu wewnętrznego oraz wykonywania czynności rewizji finansowej,
- kontrolowanie i monitorowanie niezależności biegłego rewidenta i firmy audytorskiej,
- informowanie rady nadzorczej lub innego organu nadzorczego, lub kontrolnego o wynikach badania sprawozdania finansowego,
- dokonywanie oceny niezależności biegłego rewidenta,
- opracowanie polityki wyboru firmy audytorskiej,
- opracowanie polityki świadczenia przez firmę audytorską przeprowadzającą badanie, przez podmioty powiązane z firmą audytorską oraz przez członka sieci firmy audytorskiej dozwolonych usług niebędących badaniem,
- określenie procedury wyboru firmy audytorskiej,

- przedstawienie radzie nadzorczej lub innemu organowi nadzorczemu, lub kontrolnemu rekomendacji,
- przedkładanie zaleceń mających na celu zapewnienie rzetelności procesu sprawozdawczości finansowej.

4. Spółki giełdowe

Spółki giełdowe kierują się Dobrymi Praktykami Spółek Notowanych na GPW, które zostały opublikowane przez Giełdę Papierów Wartościowych w Warszawie w październiku 2015 r.⁹ Kwestie audytu wewnętrznego uregulowano w dziale II i III. Zgodnie z zasadą II.Z.10. raz w roku rada nadzorcza sporządza i przedstawia zwyczajnemu walnemu zgromadzeniu ocenę sytuacji spółki z uwzględnieniem oceny systemów kontroli wewnętrznej, zarządzania ryzykiem, compliance oraz funkcji audytu wewnętrznego. Ocena ta obejmuje wszystkie istotne mechanizmy kontrolne, w tym zwłaszcza dotyczące raportowania finansowanego i działalności operacyjnej.

Bardziej szczegółowo wyjaśniono obowiązki rady nadzorczej w dziale III – Systemy i funkcje wewnętrzne:

Zasada III.Z.1.

Za wdrożenie i utrzymanie skutecznych systemów kontroli wewnętrznej, zarządzanie ryzykiem, compliance oraz funkcje audytu wewnętrznego odpowiada zarząd spółki.

Osoby odpowiedzialne za wdrożenie i utrzymanie wymienionych systemów podlegają bezpośrednio prezesowi lub innemu członkowi zarządu, a także mają zapewnioną możliwość raportowania bezpośrednio do rady nadzorczej lub komitetu audytu.

Zasada III.Z.4.

Co najmniej raz w roku osoba odpowiedzialna za audyt wewnętrzny (w przypadku wyodrębnienia w spółce takiej funkcji) i zarząd przedstawiają radzie nadzorczej własną ocenę skuteczności funkcjonowania systemów i funkcji, wraz z odpowiednim sprawozdaniem.

⁹ *Dobre Praktyki Spółek Notowanych na GPW 2016 (zbiór zasad ładu korporacyjnego)*, Giełda Papierów Wartościowych, Warszawa 2016; **A. Nartowski**, *Dobre praktyki spółek notowanych na GPW. Podręcznik*, GPW, Warszawa 2016.

Zasada III.Z.5.

Rada nadzorcza monitoruje skuteczność systemów i funkcji, w oparciu między innymi o sprawozdania okresowo dostarczane jej bezpośrednio przez osoby odpowiedzialne za te funkcje oraz zarząd spółki, jak również dokonuje rocznej oceny skuteczności funkcjonowania tych systemów i funkcji. W przypadku gdy w spółce działa komitet audytu, monitoruje on skuteczność systemów i funkcji, jednakże nie zwalnia to rady nadzorczej z dokonania rocznej oceny skuteczności funkcjonowania tych systemów i funkcji.

Zasada III.Z.6.

W przypadku gdy w spółce nie wyodrębniono organizacyjnie funkcji audytu wewnętrznego, komitet audytu (lub rada nadzorcza, jeżeli pełni funkcję komitetu audytu) co roku dokonuje oceny, czy istnieje potrzeba dokonania takiego wydzielenia.

W Dobrych Praktykach Spółek Notowanych na GPW wspomina się o funkcjach audytu wewnętrznego, ale nie przedstawia procedury jego przeprowadzania.

5. Banki

System kontroli wewnętrznej i audytu wewnętrznego w bankach jest uregulowany Rekomendacją H opublikowaną Uchwałą Nr 141/2017 Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 25 kwietnia 2017 r. w sprawie wydania Rekomendacji H dotyczącej systemu kontroli wewnętrznej w bankach (Dz. Urz. Komisji Nadzoru Finansowego 2017, poz. 7). Rekomendacje 22–31 dotyczą audytu wewnętrznego.

Według rekomendacji 22 proces audytowy powinien odbywać się na podstawie karty audytu oraz procedur i metodyk. Na proces audytowy składać się powinny co najmniej:

- plany audytu;
- przygotowanie badania audytowego;
- przeprowadzenie badania audytowego, z uwzględnieniem raportowania jego wyników;
- monitorowanie efektywności realizacji zaleceń poaudytowych.

Karta audytu, stanowiąca swoisty regulamin (statut) audytu wewnętrznego, według rekomendacji 23 powinna określać co najmniej:

- misję i cele komórki audytu wewnętrznego oraz szczegółowe zasady działania komórki audytu wewnętrznego, w tym zasady opracowywania strategii działalności komórki audytu wewnętrznego;

- usytuowanie komórki audytu wewnętrznego w strukturze organizacyjnej banku;
- zakres zadań komórki audytu wewnętrznego wykonywanych w ramach działalności zapewniającej oraz działalności doradczej;
- ogólne wymogi dotyczące kwalifikacji, doświadczenia i umiejętności oraz rękojmi należytego wykonywania obowiązków przez kierującego komórką audytu wewnętrznego i audytorów wewnętrznych, w tym znajomości języka polskiego;
- podstawowe prawa i obowiązki kierującego komórką audytu wewnętrznego, kierującego badaniem audytowym oraz audytorów wewnętrznych;
- funkcjonujące w banku mechanizmy zapewniające niezależność komórce audytu wewnętrznego, w szczególności w zakresie wymogów przewidzianych w przepisach prawa;
- sposób zapewniania odpowiednich zasobów kadrowych niezbędnych do skutecznego wykonywania zadań oraz koniecznych środków finansowych do systematycznego podnoszenia kwalifikacji, zdobywania doświadczenia i umiejętności przez audytorów wewnętrznych;
- odpowiednią liczbę audytorów wewnętrznych posiadających stosowne certyfikaty zawodowe uznanych organizacji międzynarodowych, przydatne w pracach audytora wewnętrznego (np. *Certified Internal Auditor* – CIA, *Professional Risk Manager* – PRM, *Financial Risk Manager* – FRM, *Certified Information Systems Auditor* – CISA);
- odpowiednią liczbę audytorów wewnętrznych, uwzględniającą wielkość banku, stopień złożoności procesów funkcjonujących w banku, możliwość realizacji planów audytu;
- ogólne zasady wynagradzania audytorów wewnętrznych, umożliwiające zatrudnianie wysoko wykwalifikowanych specjalistów oraz zasady i kryteria przyznawania im premii;
- zasady opracowywania i zatwierdzania planów audytu, raportów z badania audytowego oraz procedur i metodyk badania audytowego;
- opis wszystkich etapów procesu audytowego;
- zasady przeprowadzania badań audytowych nieprzewidzianych w planach audytu (tj. audytów doraźnych);
- zasady współpracy komórki audytu wewnętrznego z komórką organizacyjną do spraw prawnych oraz komórką do spraw zgodności i komórką (stanowiskiem) odpowiedzialną za zarządzanie ryzykiem;
- zasady współpracy komórki audytu wewnętrznego z analogiczną komórką podmiotu dominującego i podmiotów zależnych oraz z biegłym rewidentem;

- relacje komórki audytu wewnętrznego z zarządem banku i radą nadzorczą oraz z komitetami zarządu banku i rady nadzorczej;
- zasady etyki zawodowej;
- zasady zapewniania jakości działalności zapewniającej i doradczej komórki audytu wewnętrznego;
- zasady okresowego raportowania do zarządu banku i rady nadzorczej lub komitetu audytu, jeżeli został powołany.

Odpowiednie usytuowanie komórki audytu wewnętrznego w strukturze organizacyjnej jednostki zapewnia niezależność, obiektywizm oraz odpowiedni status kierującemu komórką audytu wewnętrznego i audytom wewnętrznym. Stanowisko kierującego komórką audytu wewnętrznego powinno być usytuowane na poziomie bezpośrednio poniżej poziomu zarządu.

Do obowiązków kierującego komórką audytu wewnętrznego należy w szczególności (zgodnie z rekomendacją 24):

- przygotowanie strategii działalności komórki audytu;
- opracowanie karty audytu;
- opracowanie planów audytu;
- opracowywanie zasad corocznej aktualizacji uniwersum audytu oraz mapy ryzyka;
- zatwierdzenie wyników analizy ryzyka;
- zatwierdzanie programu, w tym harmonogramu badania audytowego oraz istotnych odstępstw od wykonania programu lub harmonogramu badania audytowego;
- zatwierdzanie przypisania audytorów wewnętrznych do poszczególnych badań audytowych, weryfikacja ich niezależności, obiektywizmu i kwalifikacji oraz – w zależności od wyników tej weryfikacji – podejmowanie decyzji o ewentualnym wyłączeniu audytora wewnętrznego z badania audytowego;
- pisemne informowanie kierującego jednostką audytowaną o zamiarze przeprowadzenia badania audytowego;
- podejmowanie decyzji w sprawie wydłużenia terminu badania audytowego;
- zatwierdzanie raportu z badania audytowego;
- opiniowanie nowego terminu realizacji zaleceń poaudytowych;
- zapewnianie jakości funkcjonowania komórki audytu wewnętrznego;
- opracowywanie zasad okresowego raportowania do zarządu banku i rady nadzorczej lub komitetu audytu.

Po przydzieleniu zadania audytowego, kierujący tym badaniem powinien opracować program badania audytowego, w tym harmonogram badania, oraz nadzorować wykonywanie zadań przez audytorów wewnętrznych.

Program badania audytowego powinien obejmować co najmniej:

- opis celu, zakresu i okresu objętego badaniem audytowym, w tym szczegółową listę zagadnień do badania;
- dostępne zasoby, w tym skład zespołu audytorów wewnętrznych mających przeprowadzić badanie, zapewniający odpowiednią wydajność pracy oraz jakość badania audytowego;
- podstawowe informacje i dokumenty, które mają być wykorzystane w badaniu audytowym;
- opis badanych obiektów audytowych, w tym informacje znajdujące się w macrycy funkcji kontroli;
- wstępną analizę ryzyka zaistnienia nieprawidłowości w danym obiekcie audytowym;
- syntetyczny opis systemów informatycznych wykorzystywanych w ramach procesów realizowanych w obiekcie audytowym;
- harmonogram badania audytowego określający sekwencję i ramy czasowe zadań realizowanych w toku badania audytowego;
- wskazanie szczegółowych procedur i metodyk badania audytowego, w tym zwłaszcza metod i techniki badania audytowego, planowanych do zastosowania w ramach badania audytowego.

Bank powinien opracować szczegółowe procedury i metodyki badania audytowego, dostosowane do konkretnych zadań, które ma wykonywać komórka audytu wewnętrznego i zasobów, jakimi ona dysponuje (tabela 1).

TABELA 1: *Procedury i metodyki badania audytowego*

Lp.	Procedury i metodyki badania audytowego
1	Szczegółowy sposób postępowania na każdym etapie procesu badania audytowego
2	Sposób i zakres badania wybranych obiektów audytowych (np. metodyka badania procesu sprawozdawczości finansowej, metodyka badania obszarów technologii informacyjnej i bezpieczeństwa środowiska teleinformatycznego)
3	Metody i techniki audytowe (np. metody doboru próby)
4	Sposób wykorzystania technologii i narzędzi informatycznych w ramach badania audytowego
5	Sposób uwzględniania w badaniu macrycy funkcji kontroli
6	Sposób wyznaczania zespołu audytorów wewnętrznych
7	Wzory formularzy, dokumentacji roboczej oraz wzór raportu z badania audytowego
8	Sposób dokumentowania badania audytowego, w tym zasady sporządzania, archiwizacji i wglądu do raportów oraz dokumentacji roboczej

Źródło: opracowanie własne.

Badanie audytowe powinno być przeprowadzone na podstawie karty audytu, strategicznego (długoterminowego) i operacyjnego (rocznego) planu badania audytowego, programu i harmonogramu badania audytowego oraz procedur i metodyk audytu wewnętrznego.

Każde z zadań audytowych powinno być udokumentowane w formie raportu z badania audytowego. Bank określa szczegółowy sposób opracowywania raportu (w tym jego zawartość i formę), termin przygotowania i przekazania raportu oraz jego odbiorców, jak również określa wykaz dokumentacji załączonej do raportu.

Raport z badania audytowego powinien zawierać elementy wskazane w tabeli 2.

TABELA 2: *Raport z badania audytowego*

Lp.	Raport z badania audytowego
1	Opis badania audytowego, w tym jego cel, termin i zakres
2	Ocenę adekwatności i skuteczności systemu zarządzania ryzykiem i systemu kontroli wewnętrznej
3	Ustalenia badania audytowego wraz z wykrytymi nieprawidłowościami i ich kategoryzacją
4	Zalecenia poaudytowe wraz ze wskazanymi adresatami oraz terminami realizacji zaleceń

Źródło: opracowanie własne.

Treść i termin realizacji zaleceń poaudytowych powinny być dostosowane do skali i charakteru ustaleń z badania audytowego, kategoryzacji wykrytych nieprawidłowości oraz oceny adekwatności i skuteczności systemu zarządzania ryzykiem i systemu kontroli wewnętrznej. Zalecenia poaudytowe powinny wskazywać co najmniej:

- szczegółowy opis planowanych środków naprawczych lub dyscyplinujących;
- jednostki, komórki lub stanowiska organizacyjne banku, które mają być zaangażowane w realizację zalecenia, w tym komórkę wiodącą/koordynującą, jeżeli zalecenie dotyczy jednocześnie kilku komórek lub jednostek;
- członka zarządu banku nadzorującego obszar działalności banku, którego dotyczy zalecenie;
- termin realizacji zaleceń poaudytowych.

Komórka audytu wewnętrznego powinna regularnie monitorować efektywność realizacji zaleceń poaudytowych, które mogą być prowadzone w formie

weryfikacji realizacji zaleceń poaudytowych, bez przeprowadzania dedykowanego badania audytowego, przeprowadzania dedykowanego badania audytowego, mającego na celu weryfikację realizacji zaleceń poaudytowych, weryfikacji realizacji zaleceń poaudytowych w trakcie kolejnego badania audytowego.

W rekomendacji 31 określono zasady raportowania przez komórkę audytu wewnętrznego informacji o realizacji funkcji audytu wewnętrznego. Do zarządu banku i rady nadzorczej kierujący komórką audytu wewnętrznego (nie rzadziej niż raz na kwartał) przekazuje raport obejmujący co najmniej:

- sprawozdanie z realizacji celów, misji i strategii audytu wewnętrznego;
- stopień realizacji planów audytu;
- zestawienie wyników przeprowadzonych badań audytowych w danym okresie, wraz ze wskazaniem nieprawidłowości znaczących i krytycznych;
- status realizacji zaleceń poaudytowych, ze szczególnym uwzględnieniem zmian terminu realizacji zaleceń oraz zaleceń niezrealizowanych w terminie;
- ocenę skuteczności systemu kontroli wewnętrznej i systemu zarządzania ryzykiem w ramach pierwszej i drugiej linii obrony;
- sposób zapewnienia niezależności komórce audytu wewnętrznego oraz kierującemu komórką audytu wewnętrznego i audytorom wewnętrznym;
- informacje o zapewnieniu odpowiednich zasobów kadrowych niezbędnych do skutecznego wykonywania zadań oraz koniecznych środków finansowych do systematycznego podnoszenia kwalifikacji, zdobywania doświadczenia i umiejętności przez audytorów wewnętrznych;
- zakres działalności doradczej komórki audytu wewnętrznego;
- zakres współpracy komórki audytu wewnętrznego z analogiczną komórką podmiotu dominującego i podmiotów zależnych oraz z biegłym rewidentem;
- sposób zapewnienia jakości audytu wewnętrznego, w tym wyniki oceny wewnętrznej i zewnętrznej, jeżeli została przeprowadzona w danym okresie.

6. Zakończenie

W regulacjach prawnych dotyczących audytu wewnętrznego w Polsce zawarto następujące zagadnienia:

1. Jednostki sektora finansów publicznych – metodyka audytu, ocena ryzyka, komitet audytu, standardy audytu, sprawozdawczość wyników audytu, karta audytu.
2. Jednostki zainteresowania publicznego – komitet audytu.

3. Spółki giełdowe – zarządzanie ryzykiem, compliance, funkcje audytu wewnętrznego, komitet audytu.
4. Banki – metodyka audytu, karta audytu, ocena ryzyka, raporty z badania audytowego, zalecenia poaudytowe.

Z zaprezentowanych regulacji w zakresie audytu wewnętrznego w różnych typach jednostek wynika, że:

- 1) najpełniej, w formie ustawy, rozporządzeń i komunikatorów, jest uregulowany sektor finansów publicznych;
- 2) bardzo szczegółowo są opisane procedury audytowe dla banków, na bazie Rekomendacji H;
- 3) jednostki zainteresowania publicznego i spółki giełdowe w swoich regulacjach wymieniają wyłącznie komitety audytu i pełnione przez nie funkcje.

Jak wynika z literatury przedmiotu, audyt wewnętrzny nie funkcjonuje na świecie wyłącznie w jednostkach sektora finansów publicznych. Instytut Auditorów Wewnętrznych (IIA) w USA zlecił opracowanie artykułów prezentujących m.in. wiek, płeć i poziom wykształcenia oraz kompetencje audytorów na całym świecie¹⁰. Podobne badania wykonano również w Niemczech, Szwajcarii i Austrii¹¹.

W krajach Unii Europejskiej audyt wewnętrzny jest uregulowany w następujących ustawach¹²:

- ustawa o finansach publicznych,
- ustawa o audycie wewnętrznym,
- ustawa o rachunkowości,
- ustawa o rządzie,
- ustawa o kontroli finansowej,
- ustawa o kontroli wewnętrznej i audycie wewnętrznym.

Taka różnorodność regulacji audytu wewnętrznego skłania do rozważań nad ujednoczeniem zakresu interpretacji. Może to nastąpić w drodze opracowania ustawy o audycie wewnętrznym bazującej na międzynarodowych standardach audytu wewnętrznego, stanowiących niezależny, obiektywny, systematyczny i uporządkowany sposób oceny procesów zarządzania ryzykiem, kontroli i ładu organizacyjnego. Ustawa obowiązywałaby sektor finansów publicznych i sektor biznesowy. Wskazane jest jednak wyznaczenie minimalnej kwoty dochodów (w sektorze finansów publicznych) i minimalnej kwoty przychodów (w sektorze

¹⁰ **K. Winiarska**, *Audyt wewnętrzny. Teoria i zastosowanie. Wydanie zaktualizowane*, Difin, Warszawa 2019, s. 69–76.

¹¹ **M. Eulerich, R. Wagner**, *Die Interne Revision in Deutschland, Österreich und Schweiz*, Zeitschrift Interne Revision 2018/2.

¹² **K. Winiarska**, *op. cit.*, s. 104–106.

biznesu), których przekroczenie powoduje obowiązek prowadzenia audytu wewnętrznego. Ustawa o finansach publicznych wyznaczyła tę kwotę na 40 mln zł. Brak ustawowych obowiązków wprowadzania audytu wewnętrznego powoduje, że zarządy unikają powoływania komórek audytu wewnętrznego, ponieważ kojarzone są one wyłącznie z sektorem finansów publicznych

Bibliografia

Akty prawne

- Dobre Praktyki Spółek Notowanych na GPW 2016 (zbiór zasad ładu korporacyjnego)*. Giełda Papierów Wartościowych, Warszawa 2016.
- Komunikat Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 12 grudnia 2016 r. w sprawie standardów audytu wewnętrznego dla jednostek sektora finansów publicznych (Dz. Urz. Min. Roz. i Fin. poz. 28).
- Komunikat Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 7 listopada 2017 r. w sprawie wzoru informacji o realizacji zadań z zakresu audytu wewnętrznego (Dz. Urz. Min. Roz. i Fin. poz. 220).
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 4 września 2015 r. w sprawie audytu wewnętrznego oraz informacji o pracy i wynikach tego audytu (Dz.U. z 2015 r., poz. 1480 ze zm.).
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 28 grudnia 2016 r. w sprawie komitetu audytu (Dz.U. z 2016 r., poz. 2049).
- Uchwała Nr 141/2017 Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 25 kwietnia 2017 r. w sprawie wydania Rekomendacji H dotyczącej systemu kontroli wewnętrznej w bankach (Dz. Urz. Komisji Nadzoru Finansowego 2017, poz. 7).
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. z 2017 r., poz. 2077 ze zm.).
- Ustawa z dnia 11 maja 2017 r. o biegłych rewidentach, firmach audytorskich oraz nadzorze publicznym (Dz.U. z 2017 r., poz. 1089 ze zm.).

Opracowania

- Dobre Praktyki Spółek Notowanych na GPW 2016*, Giełda Papierów Wartościowych, Warszawa 2016.
- Eulerich Marc, Wagner Robert**, *Die Interne Revision in Deutschland, Österreich und Schweiz*, Zeitschrift Interne Revision 2018/2.
- Kiziukiewicz Teresa** (red.), *Zasady audytu wewnętrznego w sektorze finansów publicznych*, Difin, Warszawa 2012.
- Kostur Anna** (red.), *Metody i procedury audytu wewnętrznego w jednostkach sektora finansów publicznych*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Katowice 2007.
- Nartowski Andrzej S.**, *Dobre praktyki spółek notowanych na GPW. Podręcznik*, GPW, Warszawa 2016.
- Przybylska Joanna** (red.), *Audyt wewnętrzny w sektorze finansów publicznych*, CeDeWu, Warszawa 2010.
- Szczepankiewicz Elżbieta I., Dudek Mariusz**, *Organizacja i zadania komitetów audytu w sektorze finansów publicznych i w jednostkach zainteresowania publicznego*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 621 Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia nr 30, Szczecin 2010.
- Winiarska Kazimiera**, *Audyt wewnętrzny. Teoria i zastosowanie. Wydanie zaktualizowane*, Difin, Warszawa 2019.

Kazimiera WINIARSKA

GUIDELINES ON FUNCTIONING OF INTERNAL AUDIT IN POLAND

(Summary)

Internal audit has functioned in the world for several centuries, however, in Poland it was legally introduced to the public sector in 2002. In other sectors very few regulations are in force, all of them limited to selected areas of functioning of internal audit.

The aim of the study is to present the scope of legal regulations on the subject of internal audit in Poland, from a point of view of the following types of entities:

- public sector entities,
- public-interest entities,
- public companies,
- banks.

The research focused on legal regulations on the subject of internal audit.

The presented regulations show that the public sector is mostly regulated by legal acts, ordinances and announcements. Audit procedures are described by the Recommendation H, and public-interest entities and public companies have their own guidelines on the subject of audit statements.

Keywords: internal audit; audit committee; audit procedures